

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI - JAHON NIGOHIDA

Norimmatova Mardona Ulug`bek qizi
Xorazm viloyati yuridik texnikumi o`quvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining xalqaro maydondagi o'rni va jahon hamjamiyati nigohida qadrlanayotgan tamoyillari tahlil qilingan. Xususan, pedagoglar uchun ta'lim sohasida yaratilgan huquqiy kafolatlar, advokatura tizimidagi mustaqillik tamoyillari va moliya tizimining qonunchilik asoslari ko'rib chiqilgan. Konstitutsiyaning bu yo'nalishlardagi tamoyillari xalqaro standartlar bilan solishtirilib, takomillashtirish yo'llari bo'yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi, xalqaro maydon, pedagogika, advokatura, moliya tizimi, islohotlar, xalqaro kafolatlar, standartlar.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mustaqillikning huquqiy asoslarini mustahkamlash maqsadida 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan. Konstitutsiya davlatning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yo'nalishlarini belgilovchi asosiy qonun sifatida ishlab chiqildi. Uning mazmuni xalqaro standartlarga moslashtirilib, inson huquqlari va qonun ustuvorligini ta'minlashga qaratilgan.

2023-yilda Konstitutsiyaning yangi tahriri qabul qilinib, unda ta'lim, advokatura va moliya sohaslariga oid yangi bob va moddalar kiritildi. Ushbu o'zgarishlar mamlakatning huquqiy tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qildi.

Konstitutsiyaning asosiy tamoyillari

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi quyidagi asosiy tamoyillarni o'z ichiga oladi:

1. Davlat mustaqilligi va suvereniteti Konstitutsiya O'zbekistonni mustaqil va suveren davlat sifatida belgilaydi.
2. Inson huquq va erkinliklari ustuvorligi - Har bir fuqaro huquqlarining kafolati, ijtimoiy tenglik va qonun oldida barchaning tengligi asosiy qadriyat sifatida e'tirof etiladi.
3. Hokimiyatning bo'linishi Qonunchilik, ijro va sud hokimiyati o'rtasidagi muvozanat Konstitutsiyada mustahkamlangan.

Demokratiya va huquq ustuvorligi:

O'zbekiston Konstitutsiyasida inson huquqlari, demokratiya va qonun oldidagi tenglik tamoyillari belgilangan. Xalqaro huquqning asosiy qoidalari, jumladan, BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasiga mos tamoyillar kiritilgan.

Ijtimoiy-iqtisodiy sohalar:

Ta'lim, sog'liqni saqlash, mehnat huquqi va boshqa ijtimoiy masalalarga oid moddalarda insonparvarlik va xalq manfaatlarini ta'minlash ustvorligi qayd etilgan.

Xalqaro me'yorlarga muvofiqlik:

Konstitutsiya xalqaro hamkorlikni qo'llab-quvvatlashga, global iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga integratsiya bo'yicha mustahkam asos yaratishga qaratilgan.

Jahon hamjamiyati nigohida O'zbekiston Konstitutsiyasi

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi xalqaro maydonda bir qator ijobiy jihatlari bilan e'tirof etilgan:

1. Inson huquqlariga e'tibor - BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar O'zbekiston Konstitutsiyasidagi inson huquqlari bo'yicha kafolatlarni yuqori baholaydi. Xususan, bolalar huquqlari va ayollarning jamiyatdagi o'rni bo'yicha ilg'or tamoyillar belgilangan.

2. Xalqaro huquq me'yorlariga muvofiqlik - Konstitutsiya xalqaro huquqning umumiy tamoyillariga mos keladi, bu esa O'zbekistonning xalqaro hamkorlikdagi obro'sini oshiradi.

3. Islohotlar uchun asos keyingi yillarda O'zbekiston Konstitutsiyasi asosida amalga oshirilayotgan siyosiy va iqtisodiy islohotlar jahon hamjamiyati tomonidan diqqat bilan kuzatilmoqda. Masalan, sud-huquq tizimining liberallashtirilishi va ijtimoiy sohalardagi o'zgarishlar yuqori baholanmoqda.

Muhokama

1. Pedagogika va ta'lim sohasi

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 41-moddasi har bir fuqaroning ta'lim olish huquqini kafolatlaydi. Pedagoglarning huquqlari esa mehnat qonunchiligi orqali himoya qilinadi.

Jahon nigohi: UNESCO va UNICEF O'zbekistonda ta'limga berilayotgan e'tiborni yuqori baholaydi. Ammo pedagoglarning mehnat sharoitlarini yaxshilash va xalqaro standartlarga mos kasbiy tayyorgarlik dasturlarini kuchaytirish zarur.

2. Advokatura va huquqiy himoya

Konstitutsiyaning 19-moddasi fuqarolarning qonun oldidagi tengligini, 116-moddasi esa advokatura va sud mustaqilligini kafolatlaydi.

Jahon nigohi: BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar advokatura sohasidagi islohotlarni qo'llab-quvvatlasa-da, fuqarolar uchun advokat xizmatlarining qulayligini oshirish va huquqiy yordamning ommaviyligini ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi.

Konstitutsiyaning 53-moddasi iqtisodiyot va moliyaviy resurslar xalq manfaatiga xizmat qilishi kerakligini belgilaydi.

Jahon nigohi: Jahon banki va Xalqaro

valyuta jamg'armasi O'zbekiston moliya tizimidagi shaffoflikka intilishni ijobiy baholaydi. Biroq, budjetning ochiqligini ta'minlash va moliyaviy nazoratni kuchaytirish bo'yicha islohotlar talab etiladi.

Ta'lim sohasi: Pedagoglarning ijtimoiy maqomi va mehnat sharoitlarini yaxshilash.

Xalqaro standartlarga mos ta'lim dasturlarini kengaytirish.

Advokatura:

Advokatura faoliyatini mustaqillik tamoyiliga mos ravishda kengaytirish.

Fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish maqsadida huquqiy targ'ibotni kuchaytirish.

3. Moliya tizimi:

- Davlat byudjetining ochiqligini oshirish.

- Xalqaro moliyaviy hamkorlikni kengaytirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga e'tibor qaratish.

2023-yilgi tahrirda ta'lim va pedagoglar huquqlari alohida e'tiborga olindi:

1. Ta'limning Konstitutsiyaviy Kafolati:

- Har bir fuqaroning bepul umumiy o'rta ta'lim olish huquqi mustahkamlandi.

- Ta'lim tizimining uzluksizligi va sifatini ta'minlash davlat majburiyati sifatida belgilandi.

2. Pedagoglarning Huquqlari va Ijtimoiy Himoyasi:

- O'qituvchilarning huquqiy maqomi va faoliyatiga davlat himoyasi kafolatlandi.

- Pedagoglar mehnatiga munosib sharoitlar yaratish va ularning oylik maoshini oshirish bo'yicha davlatning majburiyatlari belgilandi.

3. Ta'limda Innovatsiyalar:

- Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va metodlarni joriy etish Konstitutsiya darajasida qo'llab-quvvatlandi.

Advokatura Sohasidagi Yangi Qo'shimchalar

Advokatura tizimi Konstitutsiyaviy maqomga ega bo'lib, uning mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan qoidalar qo'shildi:

1. Advokaturaning Mustaqilligi:

- Advokatlar faoliyatining davlat aralashuvisiz amalga oshirilishi kafolatlandi.
- Sud-huquq tizimida advokatlarning o'rnini kuchaytirildi.

2. Fuqarolar Huquqlarini Himoya Qilish:

- Har bir fuqaroning malakali huquqiy yordam olish huquqi belgilandi.
- Advokatura tizimi faoliyatining shaffofligini oshirish choralari ko'zda tutildi.

Konstitutsiyaga moliya va davlat budjeti masalalariga bag'ishlangan yangi bob kiritildi:

1. Davlat Budjeti Shaffofligi:

- Davlat moliyaviy faoliyatining oshkoraligi Konstitutsiyaviy kafolat darajasiga ko'tarildi.
- Budget mablag'laridan maqsadli foydalanishni nazorat qilish mexanizmlari belgilandi.

2. Fuqarolarning Soliq Majburiyatlari:

- Fuqarolarning soliqlarni adolatli va shaffof tizim orqali to'lashi majburiyati qayd etildi.
- Soliq tizimi ijtimoiy tenglik tamoyillariga asoslanishi belgilandi.

Konstitutsiyaga moliya va davlat budjeti masalalariga bag'ishlangan yangi bob kiritildi:

1. Davlat Budjeti Shaffofligi:

- Davlat moliyaviy faoliyatining oshkoraligi Konstitutsiyaviy kafolat darajasiga ko'tarildi.
- Budget mablag'laridan maqsadli foydalanishni nazorat qilish mexanizmlari belgilandi.

2. Fuqarolarning Soliq Majburiyatlari:

- Fuqarolarning soliqlarni adolatli va shaffof tizim orqali to'lashi majburiyati qayd etildi.
- Soliq tizimi ijtimoiy tenglik tamoyillariga asoslanishi belgilandi.

3. Investitsiyalar va Moliyaviy Erkinlik:

- Mamlakatda investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan huquqiy asoslar yaratildi.
- Xususiy mulk va tadbirkorlik faoliyatining daxlsizligi kafolatlandi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi xalqaro nigohda zamonaviy, barqaror va inson huquqlariga sodiq davlatning asosiy qonuni sifatida o'z o'rnini yanada mustahkamlayapti.

Konstitutsiyaviy nazoratni kuchaytirish - Konstitutsiyaga zid qaror va qonunlarni samarali nazorat qilish uchun mustaqil institutlarni rivojlantirish lozim.

Huquqiy targ'ibot dasturlari

Aholining huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida ommaviy axborot vositalari, ta'lim muassasalari orqali keng ko'lamli dasturlarni amalga oshirish zarur.

Hududiy mustaqillikni oshirish

Mahalliy hokimiyat organlariga ko'proq vakolat va mustaqillik berish, ularning aholi bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqotini kuchaytirish lozim.

Xalqaro tajribani joriy etish

Konstitutsiyaga oid islohotlarda ilg'or xalqaro tajribalarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish muhim.

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi nafaqat milliy huquqiy tizimning asosi, balki xalqaro hamjamiyat tomonidan tan olingan demokratik tamoyillarni aks ettiruvchi hujjatdir. Uning yaratilishi va qabul qilinishi mustaqil davlatning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligini ta'minlash yo'lidagi muhim qadam bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Qonunchilik palatasi, 1992.
2. "O'zbekiston Konstitutsiyasining huquqiy tamoyillari", Adolat jurnali, 2023-yil.
3. United Nations Human Rights Reports, 2022.
4. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqbol va taraqqiyot yo'li. Toshkent: O'zbekiston, 1997.
5. "Konstitutsion huquqni rivojlantirish: xalqaro tajriba", Yuridik fanlar instituti, 2021.
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (1992-yil 8-dekabr, tahrir 2023-yil 30-aprel).

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

Toshkent: O'zbekiston

Respublikasi Adliya vazirligi.

7. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahririga oid "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida" qonuni. 2023-yil.

8. Karimov, I. A. "O'zbekiston: Milliy davlatchilik, Konstitutsiya va huquqiy islohotlar." - Toshkent: "O'zbekiston", 1997.

9. Yusupov, M. X. "Konstitutsiya va davlat suvereniteti." - Toshkent: "Adolat", 2012.